

TEZAURUL MONETAR DE LA FÂRTĂȚEȘTI, JUD. VÂLCEA (SEC. XVII-XVIII)

Radu Gabriel Dumitrescu*

Rezumat: În toamna anului 1970, cu prilejul unor lucrări agricole pe raza satului Dozești, com. Fârtățești, jud. Vâlcea, a fost descoperit un tezaur de monede medievale din argint. Tezaurul, care se compunea din circa 25-28 de piese, a fost împărțit între descoperitori, 15 monede fiind recuperate și păstrate într-o colecție privată din Craiova.

Din analiza tezaurului de la Fârtățești rezultă că acesta este compus exclusiv din monede din sistemul kreuzer-ului austriac și se încadrează în intervalul cronologic 1670-1715. Din punct de vedere al nominalului, tezaurul cuprinde piese de 6 și 15 kreuzer bătute în atelierele din Kremnitz, Pressburg, Viena, Mainz, Breslau, Friedberg, Olmütz și Öls.

Descoperirea de la Fârtățești a fost semnalată într-un studiu privind circulația monetară din Oltenia în perioada 1601-1716 și publicată ulterior. Publicarea sumară și cu erori ne-a determinat să reluăm studiul fragmentului de tezaur, care este pus acum în circuitul științific cu detalii și ilustrație. Neidentificarea unei monede de către primul editor al tezaurului l-a determinat pe acesta să plaseze cea mai recentă monedă în anul 1696. Odată cu reexaminarea celor 15 piese am putut stabili că cea mai recentă monedă a acestui fragment de tezaur este din anul 1715. În plus, redeterminarea monedelor a corectat o serie de erori de identificare a câtorva exemplare și a relevat o emisiune rar întâlnită în tezaure sau descoperiri izolate din România.

Abstract: In the autumn of 1970, on the occasion of some agricultural works in the area of Dozești village, Fârtățești commune, Vâlcea County, a hoard of medieval silver coins was discovered. The hoard, which consisted of about 25-28 coins, was divided between the discoverers, 15 coins being recovered and kept in a private collection in Craiova.

From the analysis of the Hoard from Fârtățești, it results that it is composed exclusively of coins from the Austrian kreuzer system and falls within the chronological interval 1670-1715. From a nominal point of view, the hoard includes 6 and 15 kreuzer pieces struck in the workshops in Kremnitz, Pressburg, Vienna, Mainz, Breslau, Friedberg, Olmütz and Öls.

The discovery from Fârtățești was reported in a study on the money circulation in Oltenia between 1601-1716 and published later. The summary and error-free publication determined us to resume the study of the hoard fragment, which is now placed in the scientific circuit with details and illustration. The non-identification of a coin by the first publisher of the hoard determined him to place the most recent coin in 1696. With the re-examination of the 15 pieces we could establish that the most recent coin of this hoard fragment is from 1715. In addition, the redetermination of the coins corrected a series of identification errors of several specimens and revealed a rare issue in isolated hoards or discoveries in Romania.

Cuvinte-cheie: Oltenia, tezaur, colecție privată, Leopold I, kreuzer.

Key-words: Oltenia, hoard, private collection, Leopold I, kreuzer.

În toamna anului 1970, cu prilejul unor lucrări agricole pe raza satului Dozești, com. Fârtățești, jud. Vâlcea, a fost descoperit un tezaur de monede medievale de argint. Tezaurul, care se compunea din circa 25-28 de piese, a fost împărțit între descoperitori, 15 monede fiind recuperate și păstrate într-o colecție privată din Craiova. Descoperirea a fost semnalată într-un studiu privind circulația monetară din Oltenia în perioada 1601-1716¹ și publicată ulterior². Publicarea sumară și cu erori ne-a determinat să reluăm studiul fragmentului de tezaur, care este pus acum în circuitul științific cu detalii și ilustrație. Neidentificarea unei monede de către primul editor al tezaurului l-a determinat pe acesta să plaseze cea mai recentă monedă în anul 1696. Odată cu reexaminarea celor 15 piese am putut stabili că cea mai recentă monedă a acestui fragment de tezaur este din anul 1715

* Doctor, Muzeul Olteniei Craiova, e-mail: rgdumitrescu@mail.com.

¹ Ciobotea, 1986, p. 106.

² Stoica, 1997, pp. 99-101.

(cat. nr. 15). În plus, redeterminarea monedelor a corectat o serie de erori de identificare a câtorva exemplare (cat. nr. 8-10, 12) și a relevat o emisiune rar întâlnită în tezaure sau descoperiri izolate din România. Ne referim la piesa de 6 kreuzer emisă de orașul imperial Friedberg (cat. nr. 12).

Din analiza tezaurului de la Fântărești rezultă că acesta este compus exclusiv din monede din sistemul kreuzer-ului austriac, noile coordonate cronologice fiind anii 1670-1715. Din punct de vedere al nominalului, tezaurul cuprinde piese de 6 și 15 kreuzer bătute în atelierele din Kremnitz, Pressburg, Viena, Mainz, Breslau, Friedberg, Olmütz și Öls.

Se remarcă lotul de piese emise în atelierele imperiale pentru Ungaria reprezentând aproape jumătate din totalul monedelor din tezaur (46,66 %), monetăria de la Kremnitz deținând ponderea cea mai mare. Producția acestui atelier a fost una considerabilă, aici avându-și originea majoritatea emisiunilor imperiale descoperite în Țările Române³.

Este de semnalat și piesa emisă la Mainz (cat. nr. 10), emisiunile provenind din această monetărie reprezentând apariții rare chiar și în circulația monetară din Transilvania⁴.

Lipsa informațiilor privind celelalte monede componente ale tezaurului, care la un moment dat erau expuse la școala din Fântărești, ne determină să fim prudenți cu privire la momentul îngropării sale. Putem fi tentați să plasăm acest lucru odată cu ofensiva antiotomană din anii 1716-1718 și ocuparea Olteniei de către austrieci⁵, dacă avem în vedere că cea mai recentă monedă din tezaur este din anul 1715, dar mai degrabă înclinăm să credem că tezaurul a fost ascuns în urma războiului austro-turc din anii 1736-1739, care pune capăt stăpânirii austriece în Oltenia. În timpul acestui conflict Oltenia a ajuns teatru de operații militare⁶ fiind cunoscute alte două tezaure îngropate în această perioadă, cel de la Craiova-*Manutanța*⁷ și cel de la Drăgășani⁸, care este la mică distanță de Fântărești. Totodată, compoziția tezaurului și faptul că unele monede de la Leopold I nu mai aveau valoare circulatorie fiind perforate sunt argumente care întăresc ideea că acest mic depozit este posibil să fi fost îngropat în deceniul al patrulea al secolului al XVIII-lea.

IMPERIUL ROMANO-GERMAN

Leopold I (1657-1705)

Ungaria

1. 6 kreuzer, 1670.

Atelier: Kremnitz.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D : G · R · – I · S · A · GE · HV · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA · HV – NGARIE · 1670 ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. De o parte și de alta sigla atelierului: **K – B**. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei.

AR, 25,2 x 26,6 mm, 2,73 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 1.

Referințe: Herinek, 1972, p. 116, nr. 1240; Jungwirth, 1975, p. 31, nr. 11k.

³ Murgescu, 1996, p. 105 (nota 1), 110.

⁴ Chirilă *et al.*, 1980, p. 129.

⁵ Papacostea, 1998, pp. 13-22.

⁶ Papacostea, 1998, p. 306.

⁷ Rădulescu, 2009, pp. 171-184.

⁸ Persu, 1972, pp. 384-393.

2. 6 kreuzer, 1671.

Atelier: Kremnitz.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D : G · R · – I · S · A · GE · HV · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA · HV – NGARLÆ · I67I ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. De o parte și de alta sigla atelierului: **K – B**. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei.

AR, 25 x 26,4 mm, 2,57 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 2.

Referințe: Herinek, 1972, p. 116, nr. 1245; Jungwirth, 1975, p. 33, nr. 12i.

3. 6 kreuzer, 1673.

Atelier: Kremnitz.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D : G · R · – I · S · A · GE · HV · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA · HV – NGARLÆ · I673 ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. De o parte și de alta sigla atelierului: **K – B**. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei.

AR, 26 x 25,2 mm, 2,87 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 3.

Referințe: Herinek, 1972, p. 116, nr. 1247; Jungwirth, 1975, p. 37, nr. 10i.

4. 15 kreuzer, 1676.

Atelier: Pressburg.

Maestrul monetăriei: Georg Cetto.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D · G · R · I · – S · A · G · H · B · REX**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA – · HVNGARLÆ · 16 – 76 ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei, iar de o parte și de alta sigla atelierului și inițialele maestrului monetar.

AR, 30 x 29,9 mm, 5,71 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 4 (fără indicarea atelierului).

Referințe: Herinek, 1972, p. 105, nr. 1101 (variantă); Jungwirth, 1975, p. 43, nr. 11m.

5. 15 kreuzer, 1682.

Atelier: Kremnitz.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLD · D : G · R · I – · S · A · G · H · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA · – HVNGARLÆ · 16 + 82 ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. De o parte și de alta sigla atelierului: **K – B**. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei.

AR, 30,1 x 29,5 mm, 5,73 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 5.

Referințe: Herinek, 1972, p. 101, nr. 1049; Jungwirth, 1975, p. 55, nr. 9i.

6. 15 kreuzer, 1688.

Atelier: Kremnitz.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLD · D · G · R · I – S · A · G · H · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu perucă, armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA · HUN – GARIÆ · 1688 ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. De o parte și de alta sigla atelierului: **K – B**. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei.

AR, 30,4 x 29,5 mm, 5,55 g., axa 12. Perforată.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 6.

Referințe: Herinek, 1972, p. 101, nr. 1057 (variantă); Jungwirth, 1975, p. 69, nr. 11i.

7. 15 kreuzer, 1696.

Atelier: Pressburg.

Maestrul monetăriei: Christoph Siegmund Hunger.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D · G · R · I · S – · A · G · H · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu perucă, armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **PATRONA · – · HVNGARIÆ · 16 – 96 ·**. Madona cu pruncul aureolați, așezați pe tron, totul într-o semilună. De o parte și de alta inițialele: **C – H**. În partea de jos, despărțind legenda, scutul încoronat al Regatului Ungariei.

AR, 27,1 x 27,5 mm, 5,12 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 7.

Referințe: Herinek, 1972, p. 106, nr. 1104; Jungwirth, 1975, p. 90, nr. 10c.

Austria

8. 6 kreuzer, 1681.

Atelier: Viena.

Maestrul monetăriei: Matthias Mittermayer.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D · G · R · I · S – [A] · G · H · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. Între bustul împăratului și legendă, în partea de jos, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **ARCHI[D] · AVS – · DVX · B · CO · TYR · 16 – 81 ·**. Acvila bicefală încoronată, cu scut heraldic pe piept, ținând sceptru și spadă în gheare. În partea de jos, despărțind legenda, monograma maestrului monetar: **MM**.

AR, 25,2 x 25 mm, 2,94 g., axa 12. Perforată.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 8 (determinare greșită).

Referințe: Herinek, 1972, p. 111, nr. 1141; Jungwirth, 1975, p. 52, nr. 12a.

9. 6 kreuzer, 1690.

Atelier: Viena.

Maestrul monetăriei: Matthias Mittermayer.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLD · D · G · R · I · S – A · G · H · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu perucă, armură și mantie, în profil spre dreapta. Între bustul împăratului și legendă, în partea de jos, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **ARCHID · AVS – · DVX · B · CO · TYR · 16 – 90 ·**. Acvila bicefală încoronată, cu scut heraldic pe piept, ținând sceptru și spadă în gheare. În partea de jos, despărțind legenda, monograma maestrului monetar: **MM**.

AR, 25,5 x 24,9 mm, 2,72 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 10 (determinare greșită).

Referințe: Herinek, 1972, p. 111, nr. 1150; Jungwirth, 1975, p. 72, nr. 12a.

Rinul de Jos

10. 15 kreuzer, 1685.

Atelier: Mainz.

Maestrul monetăriei: Ulrich Burkhard Wildering.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDUS · D · G · R · I · – · S · A · G · H · B · REX ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **ARCHID · AUS · – DUX · B · CO · TYR · 16 – 85 ·**. Acvila bicefală cu scut heraldic pe piept, ținând sceptru și spadă în gheare. De o parte și de alta, inițialele maestrului monetar: **VB – W**. În partea de jos, despărțind legenda, sigla atelierului monetar.

AR, 28,4 x 28,2 mm, 5,48 g., axa 4.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 99, nr. 9 (determinare greșită).

Referințe: Herinek, 1972, p. 106, nr. 1108 (variantă); Jungwirth, 1975, p. 62, nr. 10a.

Silezia

11. 15 kreuzer, 1694.

Atelier: Breslau.

Maestrul monetăriei: Martin Maximilian Wackerl.

Av. Legenda circulară: **LEOPOLDVS · D · G · R · – I · S · A · G · H · & · B · R ·**. Bustul împăratului Leopold I, laureat, cu perucă, armură și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **ARCHIDVX · AV – DVX · BVR · & · SIL · 16 – 94 ·**. Acvila bicefală încoronată, cu scut heraldic pe piept, ținând sceptru și spadă în gheare. În partea de jos, despărțind legenda, inițialele maestrului monetar: **M · MAW**.

AR, 29,2 x 27,9 mm, 5,76 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 100, nr. 12.

Referințe: Herinek, 1972, p. 98, nr. 1023 (variantă); Jungwirth, 1975, p. 82, nr. 11c.

ORAȘUL IMPERIAL FRIEDBERG

Phillipp Adolf Rau von Holzhausen (1685-1692)

12. 6 kreuzer, 1688.

Atelier: Friedberg.

Maestrul monetăriei: Johann Reinhard Arnold.

Av. Legenda circulară: * **MONETA · NOVA · CAST · – · FRIB · WETT · S ·**. Bustul lui Phillipp Adolf Rau von Holzhausen cu armură, perucă și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **LEOPOLDUS · D · G · ROM · I · S · AUG · 16 – 88 ·**. Acvila bicefală cu scut heraldic pe piept, având de o parte și de alta, inițialele maestrului monetar: **R – A**.

AR, 26 x 25,9 mm, 2,31 g., axa 6. Perforată.

Bibliografie: Stoica, 1997, pp. 99-100, nr. 11 (determinare greșită).

Referințe: SCWC, 2011, p. 535, KM # 57.

MORAVIA

Episcopatul de Olmütz

Karl II von Liechtenstein-Kastelkorn (1664-1695)

13. 6 kreuzer, 1675.

Atelier: Olmütz.

Av. Legenda circulară: **CAROLVS · D · G · EPVS · – · OLOMVCENSIS ·**. Bustul episcopului în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **DVX · S · R · I · PCEPS · – RE · CA · BO · COM – 16 – 75**. Scut mare împărțit în patru câmpuri și un scut central. În cele patru câmpuri armele Episcopatului de Olmütz: șase respectiv patru conuri cu vârful în sus, în câmpurile I și IV, câte un vultur în câmpurile II-III. În scutul central, împărțit în patru câmpuri, armele episcopului, câte un leu în fiecare câmp. În centru un con cu vârful în jos. Deasupra scutului mare o mitră episcopală și o coroană de principe, încadrate în stânga, de cârja episcopală, în dreapta de o sabie, din care se vede doar mânerul.

AR, 26 x 26,2 mm, 2,89 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 100, nr. 13.

Referințe: SCWC, 2011, p. 84, KM # 236.2.

DUCATUL WÜRTTEMBERG-ÖLS

Sylvius Friedrich (1664-1697)

14. 6 kreuzer, 1674.

Atelier: Öls.

Directorul monetăriei: Samuel Pfahler.

Av. Legenda circulară: **SYLVI FRID · D · G · DVX · – WIRT · T · EC · I · S · OLS ·**. Bustul ducelui Sylvius Friedrich, cu perucă și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **CO · MONTB · DO · I · HEID · STERN · & · ME · 1674 ·**. În câmp, vulturul silezian cu semiluna pe piept având de o parte și de alta inițialele directorului monetăriei: **S – P**.

AR, 25,8 x 26 mm, 2,30 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 100, nr. 14.

Referințe: SCWC, 2011, p. 1054, KM # 9.

Karl Friedrich (1704-1744)

15. 6 kreuzer, 1715.

Atelier: Öls.

Directorul monetăriei: Christian von Loh.

Av. Legenda circulară: **D · G · CAR · FRID · DVX · – WURT · T · I · S · OLSB ·**. Bustul ducelui Karl Friedrich, cu perucă și mantie, în profil spre dreapta. În partea de jos, despărțind legenda, valoarea nominală.

Rv. Legenda circulară: **COM · MONTB · DOM · I · HEID · ST : & M · 17 – 15 ·**. În câmp, vulturul silezian cu semiluna pe piept având în partea de jos inițialele directorului monetăriei: **C – V – L**.

AR, 26,8 x 25,4 mm, 2,86 g., axa 12.

Bibliografie: Stoica, 1997, p. 100, nr. 15 (neidentificată).

Referințe: SCWC, 2013, p. 692, KM # 80.

BIBLIOGRAFIE

Chirilă, E., Gudea, N., Lazăr, V., Zriny, A. 1980. *Tezaure și descoperiri monetare din Muzeul Județean Mureș*. Târgu Mureș.

Ciobotea, D. 1986. Circulația monetară în zona Olteniei între 1601-1716. *AO* 5, s.n., pp. 100-106.

Herrinek, L. 1972. *Österreichische Münzprägungen von 1657-1740*. Wien.

Jungwirth, H. 1975. *Corpus Nummorum Austriacorum. V. Leopold I-Karl VI (1657-1740)*. Wien.

Murgescu, B. 1996. *Circulația monetară în Țările Române în secolul al XVI-lea*. București: Enciclopedică.

- Papacostea, Ș. 1998. *Oltenia sub stăpânirea austriacă (1718-1739)*. București: Enciclopedică.
- Persu, E. 1972. Două tezaure feudale descoperite în localitățile: Verguleasa județul Olt și Drăgășani județul Vâlcea. *Buridava* 1, pp. 339-394.
- Rădulescu, T. 2009. Tezaurul de monede și podoabe din secolele XVI-XVIII descoperit la Craiova-Manutanță. *Monedă și comerț în sud-estul Europei* 3, pp. 171-184.
- SCWC. 2011. *Standard Catalog of World Coins 1601-1700*. Iola: Krause Publications.
- SCWC. 2013. *Standard Catalog of World Coins 1701-1800*. Iola: Krause Publications.
- Stoica, O. 1997. Un tezaur monetar feudal descoperit la Fântătești (jud. Vâlcea). *Oltenia. Studii. Documente. Culegeri*, s. III, an I, nr. 1, pp. 99-101.

1 av

1 rv

2 av

2 rv

3 av

3 rv

4 av

4 rv

5 av

5 rv

6 av

6 rv

7 av

7 rv

8 av

8 rv

9 av

9 rv

10 av

10 rv

11 av

11 rv

12 av

12 rv

13 av

13 rv

14 av

14 rv

15 av

15 rv